

SKOTTBENKENE PÅ SKÅRVOLL, STØREN

Bakgrunnen for at denne artikkelen er skrevet går tilbake til sommeren 2008. Som bygningsvernleder ved Sverresborg Trøndelag Folkemuseum var jeg utsendt til en jobb på gården Skårvoll på Støren, som ligger i Midtre Gauldal kommune i Sør-Trøndelag. Oppdraget var å tilstandsregistrere de fredede bygningene på gården og arbeidet ble utført på bestilling fra Sør-Trøndelag Fylkeskommune som et ledd i en større fredningsgjennomgang.¹ Gårdens fredede bygningsmasse består av et våningshus i vinkel, 3 stabbur og en borgstue som er bygget sammen med grisehus, vognskjul og vedskjul som alle hovedsakelig dateres tilbake til 17- og 1800 tallet. Borgstuen har tidligere hatt et snekkerloft. I tillegg har gården nå en stor vinkellåve fra tidlig 1900-tall og et moderne bolighus. Bygningene danner en ramme rundt det firkantede gårdstunet. Gården har en omfattende samling av kulturhistoriske gjenstander.

I 2. etasje i gårdsanleggets store kornbur ble min oppmerksomhet rettet mot to benker som stod lagret der. Den største var så lang at den måtte stå diagonalt i det store buret for å få plass. Min oppgave denne dagen var likevel å vurdere tilstand på bygninger så jeg tok ingen nærmere notis av benkene på dette tidspunktet.

Bygning 87560-6 (Nummer i Askeladden, Riksantikvarens database) Kornstabbur, Skårvoll.
Foto: Thor-Aage K. Heiberg.

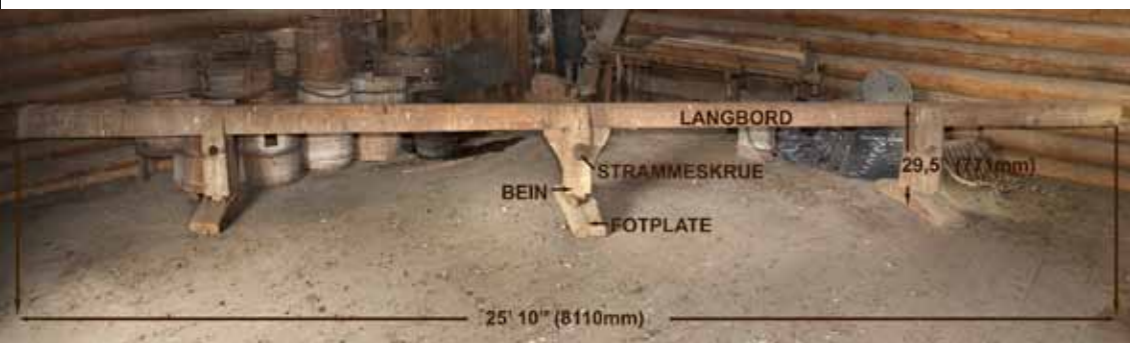
På våren året etter kom jeg for første gang i kontakt med Jarle Hugstmyr². Vi snakket en del om håndhøvling og høvlingens arbeidsmetodikk, som er Jarles spesialfelt. Vi kunne ikke komme utenom skottbenken når det først var snakk om høvling. Etter å ha fått en grundig innføring i metodikken, og prosessen knyttet til skottbenken i denne sammenheng, begynte jeg å lure: Kunne benkene jeg hadde sett på Skårvoll være skottbenker? I så fall måtte den ene være eksepsjonelt lang.

Konstateringen av mistanken kom først i mai 2012. Da reiste Roald Renmælmo³ og jeg innom Skårvoll for å se på disse benkene. Gleden var stor da vi kom opp i kornburet og fikk se at min mistanke stemte. Det var to skottbenker som stod lagret på buret og den største av dem var over 8 meter lang!

Jeg hadde allerede begynt å fatte interesse for arbeidsbenker og da særlig skottbenken. Det som fanget oppmerksomheten akkurat med disse benkene var lengden av den største benken. Hvorfor var den så lang? Hva kan ha vært formålet med denne benken som gjorde det nødvendig med en lengde over 8 meter? Hvem var det som laget skottbenken og brukte den? Alt dette var spørsmål som dukket opp i hodet og jeg bestemte meg for å undersøke og dokumentere Skårvollbenken(e) nærmere for å se hva jeg kunne finne ut. Det var naturlig for meg å se nøye på den tekniske utførelsen av benken først, før jeg begynte å nøste opp trådene og så trekke slutninger. Kanskje ville jeg ende opp med flere spørsmål enn svar etter en slik undersøkelse? Det var absolutt en mulighet. Her er hva jeg fant ut.

Skårvollbenkene

De to skottbenkene i buret på Skårvoll er merket, hvor den korteste er merket S.K.Å 652 A4 og den lengste S.K.Å 652 B. Som allerede nevnt vil jeg hovedsakelig ta for meg benk "S.K.Å 652 B", siden den virker mest interessant og da på grunn av sin lengde.

S.K.Å 652 B, forsiden. Grunnleggende og enkel utførelse av skottbenk med to langbord og 3 par med bein som står på fotplater. Foto: Freia Beer.

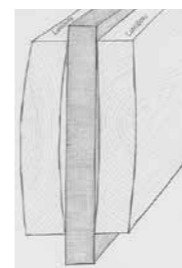
Jeg har undersøkt benkene nøye, målt de opp, skissert og fotografert dem. Jeg har benyttet det gamle norske systemet for lengdemål i oppmålingen og alle målangivelser er dermed i norske fot (') og norske tommer (") dersom annet ikke spesifikt er oppgitt.

Benkens bestanddeler.

Skottbenken "S.K.Å 652 B" (og S.K.Å 652 A) er grunnleggende og enkel i sin oppbygning. Den består av to lange bord, langbordene, som bæres opp av 3 bein hver. Langbordene med sine respektive bein danner hver sin side av benken som forbindes med en grovgjenget skrue i tre gjennom hull i beina. De forbundne beina danner dermed hvert sitt beinpar. Hvert beinpar er tappet ned i en fotplate som danner kontakten med underlaget og som holder benken sammen.

Langbord

Langbordene er av furu i hele lengder, skarpkanta men med naturlig avsmalning. Lengden er totalt 25' 10" (8110 mm). Høyden på borda er fra 6 1/2" til 8 1/2" og de ligger begge med margsidene ut. Det betyr at

Skisse av langbord med tørkekuv sett fra enden. Margsidene vender utover og kuven gjør at bordene klemmer godt om emnet i øvre, og nedre kant. Illustrasjon: Thor-Aage K. Heiberg.

Kan dette være hull for en kjellingfot? Hullet har en diameter på 1" og er boret 36" inn fra venstre enden i langbord A sett fra benkens forside.

Lengst til høyre: Kan dette være et hull for en benkehake? Hullet er om lag 1/2" i firkant og er plassert 17 1/2" inn fra venstre enden i langbord A sett fra benkens forside. Et tilsvarende hull er plassert omtrent like langt inn fra enden i langbord B, men i motsatt ende. Begge foto: Thor-Aage K. Heiberg.

langbordene vil klemme godt i øvre og nedre kant om de skulle tørke mer og kuve seg etter at de er høvlet og montert i benken.⁶

Tykkelsen er 1 7/8" så utgangspunktet har nok vært 2" før høvling. Bordene er av virke som er rettvekst og med relativt få, friske kvister av middels til liten størrelse. Det er litt forskjell på materialkvaliteten i langbordene, hvor langbord B har litt flere og større kvister.

Langbord A har fått et brudd rett til høyre for det midtre beinet når en ser benken forfra. Det er boret to hull litt inn fra framenden i overkanten av bordet. Det ene hullet er tilnærmet firkantet, 1/2" x 1/2", og er plassert 17 1/2" inn fra langbordets venstre ende sett fra fremsiden. Det andre hullet er rundt, 1" i diameter, og sitter 36" inn fra venstre ende.

Langbord B har også et hull lik det firkantede hullet i langbord A men i motsatt ende. I tillegg er det påspikret en kloss oppå omtrent like langt inn fra enden som hullene i langbord A.

Langbordene gir ellers inntrykk av å være pent brukt, og har lite

Kilen løfter beinet litt ut av tappullet i fotplaten. Foto: Thor-Aage K. Heiberg.

slagmerker, merker etter saging, hugging o.l. Langbord A har noen spor som ser ut som sagskår i enden.

Bein

Alle bein har litt forskjellige mål men felles for alle er at de er bredest nederst og smalner av oppover. Bredden varierer fra 7"–5 7/8" og tykkelsen ligger rundt 2 11/16" (2 3/4"). Lengden av beina er slik at benkens arbeidshøyde er ca. 29 1/2". Det er verdt å merke seg at ingen av tappene står helt nede i fotplaten. Det er lagt inn en kile mellom avsatsen nederst på noen av beina og foten som løfter beinet opp av tappullet.

Kilene er spikret fast på fotplatene og har forskjellig tykkelse. Beina har lite spor av slitasje. Hullet til gjengeskruen er litt forsenket på frem-siden der hodet har presset mot beinet, ellers er det enkelte slagmerker. Det er hugget inn en X rett over hullet til strammeskruen i det fremste beinet til venstre.

Alle beina er laget i furu og har margsidene ut i forhold til midten av benken. Det vil medføre at beina ved tørkekuving vil forsøke å dra seg ut av gradsporet i langbordet. Om ikke annet så letter det en eventuell demontering av benken om delene skal ha kuvet seg litt.

Fotplate

Fotplatene er kraftige med bredde på 8 1/4" og tykkelse 5". Lengden er 31". Materialkvaliteten i fotplatene er som i benken forøvrig og tresorten er furu. Her er marginen i tverrsnittet, litt over midten, og alle føttene har karakteristisk margsprekk på oversiden. Under fotplaten er det gjort en uthuling slik at når en ser fotplaten fra siden så er det klaring til gulvet midt under foten og ett stykke ut til hver side. På den måten ligger ikke fotplaten an mot underlaget i hele sin lengde, men den står på en kort flate i hver ende. Dette vil være en fordel hvis benken står på tregulv. Det er lettere å unngå at benken blir stående å vippe på en forhøyning i gulvet.

Beina er plassert sentrert om midten av lengden på fotplaten.

Skruer

Skruene er om lag 18" lange. Skruene er dreiet av ett stykke bjørk, med en diameter på 4" i hodet, og ca. 2" utvendig gjenge. Gjengestigningen er tre gjenger pr. tomme målt på toppen av gjengene. Hodet har hull tvers gjennom for vinnepinne.

Tanker om bruks- og virkemåte

S.K.Å 652 B har med sine 29 1/2" (77,1 cm) en god arbeidshøyde for en person rundt 180 cm. Når denne personen står ved siden av benken med armen hengende løst ned og neven knyttet vil knokkene på hånden hvile på benken sånn omtrent. Benken er lav nok til at en kommer godt over arbeidsstykket med overkroppen for litt tyngre oppgaver, samtidig som den er høy nok til å få en viss nærhet og følelse med emnet. Benken er stødig i arbeidsretningen – altså i lengderetningen. Den er selvfølgelig mer ustødig sideveis, men den ble stødigere i denne retningen når jeg spente fast en kloss mellom langbordene. Det er en naturlig konsekvens siden denne fikseringen gjør at beina danner par mellom langbord A og

B. Dette kan sammenlignes med forskjellen mellom å stå på ett eller to bein.

Oversiden av fotplatene er godt slitt ned og rundet på den siden av benken som hodene til skruene sitter. Det er derfor helt tydelig på hvilken side av benken en har stått og jobbet.

Slitasjen arter seg nesten som huggespor som etter en øks. I den andre enden har fotplatene nesten ikke slitasjespor i det hele tatt og den opprinnelige formen er tydelig.

Langbord A har som nevnt to hull i overkanten. Det er fristende å tenke at disse hullene har vært til benkehaker. I hvert fall det første hullet minner svært om hullet for en benkehake⁸ av typen en bruker for å stemme et bord i mot når man høvler flasksiden. Det andre hullet kan godt tenkes å være brukt til en kjellingfot.⁹

Hvorfor har man gjort plass til en benkehake og en kjellingfot? Før en høvler et bord på kant så sørger man for å planhøvle minst en flaskside, helst margsidene, av bordet. Her kommer benkehaken inn. Det eksakte bruksområdet for kjellingfoten i denne sammenhengen er ikke helt opplagt.

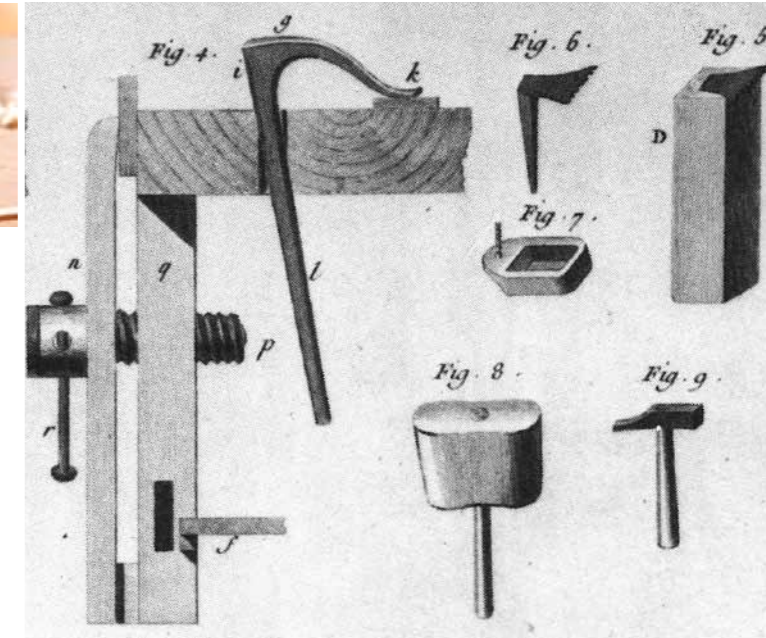

Langbord B har påspikret en kloss oppå litt inn fra enden. Kan denne klossen ha sammenheng med teorien om at benken også har vært brukt til flaskhøvling? Har den vært noen form for kantslag eller liknende? Det er vanskelig å si ut fra klossens utforming og det er vanskelig til og med å gjette på klossens betydning.

Slitasjen på fotplaten er tydelig. Legg også merke til klossen som er spikret fast i langbord B.
Foto: Freia Beer.

Benkehake med tenner som man presser emnet mot ved flaskhøvling. Haken festes ved å trykke den ned i et passende hull i benkeplaten.
Foto: Thor-Aage K. Heiberg.

Tegning av kjellingfot og benkehake. Bildet er hentet fra "The workbench book" av Scott Landis og viser et utsnitt fra plansje 11 i vol. 1 av "L'art du Menuisier" av Jaques-André Roubo.

ning. Klossen er sagt jevnt av i begge ender og har høvlet kant som vender ut, men kanten som vender inn i benken er kløyvd og ujevn.

Beina er tappet ned i fotplatene med fast avstand. Det begrenser i utgangspunktet mulighetene for å spenne fast bord av ulik tykkelse. Et unntak er det fremste beinet i midtre beinpar.. Her er tappullet større enn tappet slik at det er mulig å flytte beinet utover eller innover i benken. Det er også lagt en kloss i hullet som gjør det grunt. Når en stiller opp langbordene slik at de er mest mulig i lodd og parallelle med hverandre virker det som om den ideelle tykkelsen på det fastspente emnet ligger rundt 2". En kan likevel problemfritt spenne fast emner i variasjonsområdet 1 1/2" – 3". Det ville i de fleste tilfeller dekke de behovene en har i en skottbenk.

Kun det midtre beinparet har strammeskruen på plass. De to manglende skruene finnes på benk S.K.Å. 652 A. Dette forteller oss at det var denne minste benken som sist var i bruk. Praktisk finesse dette med å ha gjengepartiet i en egen kloss og at skruen går fritt i benkens bein. Dette gjør at man kan bruke de samme strammeskruene på flere benker, hvilket også tydelig har vært tilfelle. Det er ressurskrevende å fremstille gjenger i tre, da det krever spesialkompetanse og spesialisert verktøy. Å kunne flytte med seg strammeskruene avhengig av hvilken benk som skulle brukes virker som en praktisk og lønnsom løsning på problemstillingen. Det hører jo også med her at den store benken vanskelig lar seg flytte og at det må være enklere å flytte med seg 3 små strammeskruer enn å flytte en hel benk.

Hvis en sammenligner Skårvollbenkenes håndverksmessige utførelse så er det en del tydelige forskjeller. Storbenken (S.K.Å 652 B) er ganske forseggjort med fine høvlede overflater, tette sammenføyninger og god materialkvalitet. Det er lagt arbeid i å gjøre den fin i tillegg til praktisk. Den mindre benken (S.K.Å 652 A) er mye grovere i sin fremtoning med svært slitte og tilhugde overflater. Bruksspor etter øks og sag er over alt og overkantene på langbordene er ganske så slitte.¹⁰ Sammenføyningene er enklere og ikke samsvarende i de forskjellige delene av benken.

Fotplatene ser ut til å komme fra noe annet, de har en dimensjon som ikke passer inn. En bemerkelsesverdig detalj ved den minste benken er at begge langbordene ser ut til å være forberedt for skjøting i bakenden. Det er felt inn en kort kloss på halv ved i enden av begge langbordene som forlenger disse med 8 ¼". Årsaken til dette er langt fra entydig. Den ene klossen har ganske tydelige spor etter å ha vært dimensjonert med sirkelsag hvilket gir den et mye yngre utseende enn benken for øvrig. Jeg undersøkte om den korte skottbenken kunne tenkes å ha vært brukt til å forlenge den lange ytterligere, men fant ingen spor som kunne tyde på dette.

S.K.Å 652 A. Klossene er felt inn på halv ved i enden. Legg også merke til hullet i overkanten. Kan det ha vært brukt en kjellingfot også her? Foto: Thor-Aage K. Heiberg.

Klossen utgjør gjengepartiet for strammeskruen. Klossen og skruen er kun spikret fast og kan lett demonteres og flyttes til en annen benk.

Foto: Thor-Aage K. Heiberg.

Det er kun økset ut en forsenkning i langbord A hvor beinet er spikret på. I langbord B er beina gradet inn som på den store benken, men det hele er svært grovt gjort. Foto: Thor-Aage K. Heiberg.

Tilhørighet og bruk

Benkene har hørt til på gården. Skottbenker var nok ikke så uvanlig før og en må kunne anta at ”annenhver” gård må ha hatt en slik på ett eller annet tidspunkt. Det som er spesielt med benkene på Skårvoll er lengden av den ene benken. Den andre har en mer ordinær lengde på grensen ned mot kort. En kan si at av de benker som hittil er målt opp ligger lengden gjerne mellom 3 og 6,5 m. Hvorfor har man laget en benk med en lengde over 8 meter?

Jeg tok meg en runde i det gamle våningshuset på gården for å se om det var rom der som hadde gulvbord eller panelbord som krevde en så lang skottbenk som det her er snakk om. Ett par av rommene som tilsynelatende hadde hele lengder gulvbord og vekselpanel i tak målte om lag 6,5 m i lengderetningen. Men dette gir ikke i utgangspunktet grunn til å lage en så lang skottbenk. Den kan ha vært brukt til utvendig panel, men de opprinnelige panelbordene på låna er skiftet ut og finnes ikke i- eller på bygningen i dag.

Kan det så i stedet tenkes at benken er tilknyttet byggingen av Støren kirke i årene 1816–1819?¹¹ Kirken er Skårvolls nærmeste nabo. Dette er interessant fordi kirken har et helt annet potensial for så lange bordlengder enn ei trønderlån. Ikke bare er det et bruksområde for skottbenk til å høvle lange lengder med gulvbord, panelbord eller kirkebenker, men kirkerommet er også så stort at det egner seg for en benk av en slik størrelse som vi her snakker om. Med en benk som er over 8 meter lang stilles det store krav til plass både for benken og for stablene med uhøvlede eller ferdig høvlede bord. Det er ikke tvil om at benkens plassering i dag neppe kan ha vært dens plassering når den har vært i bruk. Til det er rommet for lite.

I en artikkel i bygdabladet for Støren, Rognes og Snøan¹² skriver Svein Henrik Pedersen at byggmester for Støren kirke var Claus Larsen Forseth fra Melhus. Men, mye av snekkerarbeidet i kirken skal være

Til venstre: Prekestolalteret i Støren kirke. Foto: Thor-Aage K. Heiberg.

Til høyre: Rasmus indikerer veggghøyden. Alle bordene er hellengte. Foto: Thor-Aage K. Heiberg.

utført av kirkevergen Ole Henriksen Schaarvold (1781–1879) som hadde ry på seg for å være en meget dyktig treskjærer og maler. Det prektige prekestolalteret er for eksempel laget av Ole H. Schaarvold sammen med Ole J. Hammerås. Ole Henriksen Schaarvold var født på Oppstu i Soknes. Våren 1816 ble han gift med enka på gården Skårvoll, Siri Knudsdatter Schaarvold, og tok som skikken var navn etter gården.

Jeg foretok en befaring i Støren kirke sammen med snekker Rasmus Skrydstrup ved NDR¹³ for å se om det var mulig og gjenkjenne bygningsdeler som kunne tenkes å ha blitt produsert på den omtalte lange skottbenken. Det første vi så på var kirkens utvendige panel. Panelbordene så ut til å være fra byggeår, de hadde profilert kant, og var

ikke skjøtet i lengden (hellingte bord). En rask og omtrentlig måling av veggøyden konstaterte at panelbordene var om lag 7,8 m lange. De ser ut til å være uten naturlig avsmalning med bredde om lag 5 ¾" til 6". Lengden av bordene passer svært godt med lengden av skottbenken.

Skottbenken har som nevnt spor etter hva jeg tolker som benkehaker i langbord A og B. Dette indikerer sletthøvling av flatene og høvling av kantprofilen i benken. Plasseringen av hullet i langbordet gir en avstand fra benkehaken og til bakenden av benken som med et lite avvik svarer med lengden av panelbordene. Tykkelsen av panelbordene ligger fra 1" og ned til om lag 7/8". Dette er vesentlig tynnere enn det som kan virke som benkens naturlige fastspenningsområde som jeg tidligere har angitt til 1 ½" – 3". Kan det være at kilene under beina i langbord A, som gjør at langbordet lener seg innover i benken mot langbord B, er nettopp for å tilpasse benken til bruk på tynnere bord og dermed sekundære i forhold til benkens egentlige bruksområde?

Vi kikket dernest på kirkens interiør. Kirkebenkene er, slik jeg forstår det, de originale som etter å ha vært fjernet fra kirkerommet en periode ble gjeninnsatt under en oppussing i 1960-årene. Kirkebenkene er i stor grad laget av hellingte bord og de er om lag 6 meter lange. Disse kan godt være høvlet i skottbenken.

Når det gjelder innvendige paneler på vegg og i himling så skriver disse seg antakelig fra midten av 1890-årene. Ole Henriksen Schaarvold døde i 1879 og kan dermed ikke ha høvlet disse panelbordene selv. Det er uansett usikkert om disse bordene har blitt produsert i skottbenken. De ble montert samtidig med tilbyggingen av våpenhus og sakristi¹⁴ som nok må sies å bære et visst preg av sveitserstil. Panelbordene er parallelle i bredden og profilert med perlestaffprofil som er typisk for perioden. På slutten av 1800-tallet er det ikke usannsynlig at denne operasjonen er gjort maskinelt. Panelbordene på veggene og i himlingen skiller seg fra de som er i altertavlen og i veggene som deler av kirkerom-

Med hjelp av sidelys kommer høvelsporene i panelbordene tydelig frem. Her fra baksiden av prekestolalteret. Foto: Thor-Aage K. Heiberg.

Portalen på inngangen i den eldste delen av våningshuset på Skårvoll. Inngangen i sidefløyen er lik denne. Foto: Freia Beer.

Utgangsportalen fra skipet i Støren kirke. Med unntak av fargesetting og malt dekor er den helt lik begge portalene i våningshuset på Skårvoll. Foto: Freia Beer.

met mot øst og vest. Sistnevnte bord er uten profil, men ser ut til å være pløyd med not og fjær. Bordene har naturlig avsmalning og individuell bredde. Flatene har tydelige spor av håndhøvling med skrubbhøvel eller sletthøvel med buet tann.

Disse karakteristikene gjør det nærliggende å plassere bordenes tilvirkningstidspunkt til rundt kirkens byggeår. Bordene er vesentlig kortere enn de utvendige panelbordene, men de kan godt ha blitt produsert i skottbenken for det. Det er jo spor etter benkehaker i begge langbordene i hver sin ende. Kan to mann ha jobbet parallelt med flaskhøvling av disse korte panelbordene? Jeg minner også om den kortere skottbenken på Skårvoll som like gjerne kan ha blitt benyttet her.

Portalen rundt utgangen fra skipet i Støren kirke er lik begge portalene i våningshuset på Skårvoll. Disse er alle laget av Ole Henriksen Schaarvold.

Det er verdt å nevne at det sammen med skottbenkene i buret også ligger noen trehøvler¹⁵. Vi fant en høvel som ser ut til å ha vært brukt til å lage kanelyrer på søyler. Ved prøving av høvelstokken i søylene både på portalene på Skårvoll og i Støren kirke ser vi at profilen stemmer ganske godt.

(Høvelen manglet stålet så vi fikk ikke sjekket passformen helt nøyaktig). Høvelen passet også godt til de små søylene over alteret i Støren kirke.

Det ble også observert halvfabrikat av en okshøvel og en gulvplog med meier som passer med bruk på skottbenk i samme rom som skottbenkene.

Gulvbordene i trappeoppgangene og på galleriene ser ut til å være håndlaget. Kan kirkerommet hatt et annet, tidligere gulv, så er det ikke utenkelig at dette gulvet kan ha vært produsert i skottbenken. Kirkerommet er stort nok til at man kunne legge to lengder gulvbord á 8 meter for å dekke gulvet. Kantene på gulvbord er helt avhengige av å

Kanelyrehøvel. Foto: Thor-Aage K. Heiberg.

Kanelyrehøvelen passet godt på søylene i portalene på Skårvoll, på søylene ved alteret og på søylene i utgangsportalen fra skipet i Støren kirke. Foto: Freia Beer.

være snorrette for å falle godt sammen ved legging. Med lange bord med naturlig avsmalning så egner skottbenken seg fortreffelig. Det er jo dette som skottbenken egentlig er laget for. Bordet henger fritt og forskjell i bredden i det samme bordet eller bordene seg i mellom er helt uvesentlig i forhold til å kunne høvle kanten rett. Det mest naturlige ville derfor være å lage seg en skottbenk for å høvle og eventuelt pløye gulvbordene. At man i tillegg får brukt benken til å høvle og profilere utvendig panel blir dermed en bonus.

Jeg mener i denne artikkelen å ha dokumentert Norges lengste hittil kjente skottbenk og klart å koble den opp mot et arbeidsoppdrag som Ole Henriksen Schaarvold må ha fått og utført en gang mellom 1816 og

1819. Opplysningene om Ole Henriksen Schaarvold som kirkeverge, og hans arbeider som snekker, treskjærer og maler og knytter ham både til gården Skårvoll og til Støren kirke. Utformingen av Støren kirkes utvendige panel og sannsynliggjøringen av et tidligere gulv enn dagens styrker dette.

Skottbenken på Skårvoll med tilknytning til både person og byggeprosjekt er en god kilde til å forstå snekkerhandverket tidlig på 1800-tallet som vi kan arbeide videre med framover. Å lage en kopi av skottbenken og høvlene som passer til benken er en naturlig start. Å bruke benken og høvlene for å forsøke å finne ut mer om 1800-tallsnekkerens arbeidsmetodikk og produksjonsprosess blir det neste spennende skritt.

Forfatteren

Thor-Aage K. Heiberg er snekkermester med erfaring fra blant annet orgelbygging og trappeproduksjon. Han arbeider til daglig som bygningsvernleder og håndverker ved Sverresborg Trøndelag Folkemuseum.

Noter

- ¹ Fredningsgjennomgang av fredede hus i privat eie. Prosjekteier Riksantikvaren.
- ² Rådgiver ved Norsk håndverksutvikling, Maihaugen
- ³ Phd stipendiat i bygningsvern ved HiST og Göteborgs Universitet.
- ⁴ Registrering og merking utført av Margit Skårvoll og søsteren Ingeborg Grytdal. Jeg har hittil ikke funnet noen protokoll over hvilke gjenstander som er registrert. Protokoll kan kanskje finnes i Inter-

kommunalt arkiv i Trondheim. Opplysninger fra Ola Grefstad i telefonsamtale.

- ⁵ 1 norsk fot er 31,37 cm, 1 norsk tomme er 26,15 millimeter. Kilde: Wikipedia.
- ⁶ Om bordene skulle trutne (bli fuktigere) vil dette ha motsatt effekt. Flere andre skottbenker har margside pekende samme vei.
- ⁷ Benkens høyde varierer fra 29 ½" og opp til ca. 30" på grunn av kilene. Jeg har tatt utgangspunkt i høyden uten kilene.
- ⁸ Tilsvarende benkehaker og Kjellingfot er beskrevet i bla. "Des Principes de L'architecture" av André Félibien, 1676 og "L'art du Menuisier", 1769–1775, Vol I, Plansje 11 av Jaques-André Roubo. "The Workbench book" av Scott Landis, 1998 beskriver slike benkehaker (Stops) og Kjellingfotter (Holdfasts) som vanlige i førindustriell tid både i England og USA.
- ⁹ Kjellingfoten er tradisjonelt brukt til å holde et emne fast til en (benke)flate. Uttrykket er hentet fra Norsk Folkeminnesamling, spørrelista i Ord og Sed "Snikkarhandverket", av Olav Brattegard. Den intervjuede er Arne Elven fra Agdenes i Sør-Trøndelag.
- ¹⁰ Disse sporene kan være sekundære og kommet til i "årenes" løp. Vi har ingen garanti for at benken er brukt kun som skottbenk opp gjennom årene.
- ¹¹ Tips fra Ola Grefstad i telefonsamtale.
- ¹² Bygdabladet for Støren, Rognes og Snøan, årg. 7 – 2003
- ¹³ Nidarosdomens restaureringsarbeider
- ¹⁴ "Litt om kirkebyggingen på Støren i 1816–1819" av Svein Henrik Pedersen. Bygdabladet for Støren, Rognes og Snøan årg. 7 – 2003.
- ¹⁵ Det finnes i tillegg en høvelbenk med frem- og baktange sammen med trehøvlene. I burets første etasje befinner det seg en enkel høvelbenkeplate med kun fremtange, sammen med en dreiebenk.